

8. Народні пісні в записах Петра Козланюка / [упоряд., вступ. ст. Н. С. Шумади]. – К. : Музична Україна, 1978. – 114 с.
9. Радевич-Винницький Я. К. Етикет і культура спілкування / Я. К. Радевич-Винницький. – Львів : «Сполом», 2001. – 224 с.
10. Соціально-побутові пісні / [упоряд. та вступ. ст. О. М. Хмільовської]. – К. : Дніпро, 1985. – 331 с.
11. Українські народні пісні. Календарна обрядова лірика / [вступ. ст., упоряд. О. І. Дей]. – К. : Держлітвидав, 1963. – 569 с.
12. Українські народні пісні. Родинно-побутова лірика: [в 2 ч.] / [упоряд., вступ. ст. Г. К. Сидоренко]. – Ч. 1. : Пісні про кохання. – К. : Дніпро, 1964. – 586 с.
13. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича / [відп. ред. Н. Є. Крутікова; упоряд., перед. і прим. О. І. Дея]. – К. : Наукова думка, 1983. – 525 с.

Олексій Дедуш

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАНУ (Київ)

ФОРМУВАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ. ПОРІВНЯННЯ З УКРАЇНСЬКИМ АНАЛОГОМ

Історично склалося, що українці та поляки мають багато спільних елементів власного буття: територіальне сусідство, культурно-лінгвістичну схожість, період перебування у складі одних і тих же держав. Для кращого розуміння стратегій та тенденцій у нашого західного сусіда, запровадження польського позитивного досвіду в Україні необхідно також торкнутися питання формування польської ідентичності, а насамперед порівняти ці процеси діалектично у історичному розрізі.

Ключові слова: національна ідентичність, польська ідентичність, українська ідентичність, історія Польщі, теорія нації

Has historically developed, that Ukrainians and Poles have the mutual elements of own being: territorial neighborhood, the cultural and linguistic similarity, and the common co-state periods of history. We need to turn to the issue of Polish identity for better insight of our Western neighbor's strategies and tendencies, the implementation of Polish positive experience in Ukraine. It needs to conduct dialectically the comparative researches of these processes in the historical context.

Keywords: national identity, Polish identity, Ukrainian identity, history of Poland, nation theory

Як і територія України, польська земля відчула на собі процеси державотворення у приблизно той самий час – IX-X століттях. Українські землі в цей час об'єднуються під проводом князя Володимира Великого у цілісну ранньосередньовічну державу, а польські терени об'єднує перший достовірний правитель – князь Мешко. З різницею у 22 роки спочатку християнство приймає Польське князівство (966 рік) [6, S. 834], а потім Київська Русь, що визначило майбутні культурно-політичні вектори обох держав. Польська історіографія на відміну від української відносно солідарна щодо початків польської державності, оскільки не потребує оформлення своєї

більшої давності через змагальність української історичної науки з російськими шовіністичними потугами. Ряд напівміфічних князів з династії П'ястів: П'яст, Семовіт, Лешек, Семомисл досліджуються з позиції їхньої можливої історичності [5, р. 3-6]. Тоді як давньокиївський дуумвірат Аскольда і Діра в більшості сприймається вірогідним, попри відсутність достатньої кількості даних про князя Діра, оскільки його ім'я в арабського літописця Абуль-Хасана Алі ібн-Хусейна Аль-Масуді звучить як Аль-Дір [12, с. 325]. Можемо припустити, що Аль-Дір це арабізоване ім'я «Аскольд». Це значною мірою впливає на ідентичність поляків, які у більшій мірі

відчувають себе повноцінною політично-історично спільнотою, тоді як українці, які тривалий час перебували у складі інших держав не можуть позбутися тиску російських ідеологем про російськість Руської держави тощо.

Швидке об'єднання в одній державі близьких західнослов'янських племен на території Польщі [3] сприяло сформуванню до початку феодальної роздробленості у XII ст. фактично моноетнічне населення, тому дискусій про першу власне польську державу фактично не виникає. Українська історіографія в основному вважає Галицько-Волинське князівство першою державою, яка об'єднала суто українські етнічні території [11, с. 44-54] та мала відносний міжнародний авторитет, який вилився у коронації князя Данила.

Переломним моментом для початку формування польської модерної ідентичності стала Люблінська унія та утворення Речі Посполитої у 1569 році, яка була шляхетською державою з виборною монархією. Українські землі у переважній більшості увійшли до складу цього державного утворення, що відкрило період повноцінних політичних відносин між польським та українськими етносами. У цей же час серед польської шляхти, кількість якої становила близько 10% усього населення [14, с. 37], що чи не найвищим показником у Європі, почала набирати популярності теорія сарматизму [8, S. 816]. Спочатку будучи традиційною для ранньомодерного часу міфічною теорією походження власного народу від іракомовних племен сарматів, згодом стала потужним фактором впливу на культуру та ідентичність поляків. Вважається, що сарматизм став реакцією на так званий франкогаллізм, який виводив французів від кельтомовних галлів, які були підкорені Римом [8, S. 817]. Поляки у своєму пошуку давнього етносу-предка

звернулись до відносно близьких історично та географічно до Польщі сарматів, які вирізнялись своєю войовничістю та хоробрістю та в свій час брали участь у походах на пізню Римську імперію. Гаслом польським лицарів було, яке тоді вважалося сарматським принципом, *Ars moriendi*, [1, S. 112] тобто «мистецтво помирати», що певною мірою стало елементом, що законсервував старі «лицарські» підходи у військовій справі і як наслідок ряд подальших непоправних поразок від запорозького козацтва, шведів, росіян. В культурі сарматизм став своєрідним польським варіантом бароко, який вирізнявся меншою вишуканістю та наслідуванням мілітарно-фортифікаційних елементів в архітектурі, коли польські костели нагадували скоріше фортеці, ніж культові споруди. З одного боку це було й виразом того, що католицька віра в Польщі була відвойована у протестантів та постійно бореться з православними відступниками та мусульманством, яке в особі Османської імперії тиснуло на європейську цивілізацію. Цікаво, що титулом «князь сарматський» іменував себе гетьман Юрій Хмельницький, який як сюзерен турецького султана претендував на землі всі Речі Посполитої [13].

Українська ідентичність як модерне явище дала про себе знати саме у часи боротьби з Річчю Посполитою та польською політичною елітою. Саме від початку визвольної боротьби у 1648 році, з'являється перша сучасна українська держава – Гетьманщина. Для поляків період 1640-1650-х сприймається як період національних труднощів, пов'язаних з «громадянською війною» [2] та шведським вторгненням, яке отримало назву Потоп. З того часу польська державність починає занепадати, а польська еліта розділяється на представників різних векторів зовнішньополітичного розвитку.

Українська державність подібно по польській занепадає, потрапивши в орбіту впливу сильніших держав, а еліта позбувається української ідентичності.

Нову сторінку в польській ідентичності відкривають події 2-го поділу Польщі. Саме в цей час група пасіонаріїв на чолі з Тадеушом Костюшком організують повстання у 1794 році, проти Росії та Пруссії. Повстання оголило проблеми польської шляхти та магнатства – чимало польських дворян на чолі з Ксаверієм Браницьким підтримують російські війська, а не національно-визвольний рух [16]. Попри поразку виступу Костюшка, серед поляків формується національно-свідомий прошарок та перші представники діаспори, які в майбутньому активно підтримуватимуть рух за незалежність. У результаті третього поділу Речі Посполитої, поляки подібно українцям втрачають залишки свого суверенітету і єдності.

Під впливом європейського романтизму та появи націоналізму, польський національно визвольний рух робить дві спроби відновлення власної незалежності – Листопадове 1830-1831 та Січневе 1863-1864 рр. повстання. Обидва повстання зазнали поразки та привели до поляризації польської еліти на прихильників радикальних змін «червоних» та поміркованих «білих». До причин поразки можна віднести ідею відновлення Польщі в межах 1772 року, що відвернуло від участі у повстанні етнічних українців, литовців і меншою мірою білорусів [10, с. 234-266]. Польський шляхетський націоналізм не зміг гарантувати поневоленням Росією народам, кращого життя. Подібні повстання відбувались і в австрійській та прусській частині Польщі. Найбільших успіхів досягли події 1848 року, але і в цьому

випадку польський гонор вступив в конфлікт з прагненням українців Галичини створити власну державність. Саме з цього періоду українська та польська ідентичність вступають в активну змагальну фазу, особливо на Галичині і частково на Волині. Але слід зазначити, що у Російській та Австрійській (пізніше Австро-Угорській) імперіях поляки мали значний рівень автономії у формі Царства Польського (принаймні до 1863 року) [9, с. 20] та Королівства Галичини та Лодомерії, що вирізняло їх посеред інших слов'янських народів окупованих цими державами [4]. Тож до відновлення Польщі у 1918 році польська спільнота мала відносний досвід державницької діяльності.

Розпад імперій після Першої світової війни дали шанс полякам відновити свою державу, що було активно підтримано масами. Геополітична мрія про «кордони 1772 року» міцно увійшла у польську ідентичність, тому державне будівництво супроводжувалось агресією проти сусідів – УНР, білоруських органів самоуправління та Литви. На території Литви та Білорусі, польські політичні кола застосували метод опосередкованої окупації і за допомогою переодягнених вояків та колаборантів створили такий собі аналог сучасних терористичних «ДНР/ЛНР» – маріонеткове державне утворення Серединна Литва, яке згодом, як і решта окупованих Польщею земель, було приєднана до II Речі Посполитої [15]. Після відбиття радянської офензиви у 1920-21 роках, було сформовано ідеологеми про подвиг орлят та «Польщі як східного бастиону антикомуністичних сил» [7].

Поразка від нацистської Німеччини та повоєнна перебудова, перетворили Польщу на моноетнічну державу, яка втратила більшість раніше частково колонізованих земель. Монолітність

польської нації разом з релігійною одноманітністю у формі католицизму, сприяли позбавленню популярності імперсько-шовіністичних ідеологем. Такі

процеси дали змогу Польщі увійти до євроатлантичних структур та збудувати гармонійні відносини з сусідами, у тому числі й з Україною.

Список джерел та літератури

1. Chemperek Dariusz. "Sarmatyzm-embarras de richesse." *Teksty Drugie* 1 (2003): 110-115. S. 112
2. Goszczyński Artur, Jarosław Stolicki. Międzynarodowa konferencja „Nowożytny człowiek: przestrzeń, władza, prawo w XVI–XVIII wieku”(Kijów, 12–13 września 2013 roku)." *Prace Historyczne* 141.3 (2014): 757-762.
3. John Blacking, Anna Czekanowska Polish Folk Music: Slavonic Heritage — Polish Tradition / Blacking John, Czekalowska Anna — Contemporary Trends, Cambridge University Press, 2006.
4. Kwiecińska Magdalena "Drobna szlachta w Galicji—między polskim a ukraińskim ruchem narodowym. / Magdalena Kwiecińska // *Sprawy Narodowościowe* 34 – 2009 – S. 83-97.
5. Lukowski Jerzy; Zawadzki Hubert A Concise History of Poland. / Jerzy Lukowski, Hubert Zawadzki – Cambridge University Press, 2006 pp. 3–6.
6. Ożóg Krzysztof Chrzesztof Mieszka I w roku 966 i utworzenie pierwszego biskupstwa w Polsce. / Krzysztof Ożóg // *Msza Święta* 72.4 (834) (2016).
7. Tazbir J. Polska przedmurzem Europy. / J. Tazbir – Warszawa, 2004. – 215 S.
8. Tazbir Janusz. "Sarmatyzm a barok." / Janusz Tazbir // *Kwartalnik Historyczny* 76.4 – 1969 – S. 815-830.
9. Балушок В. Українська шляхта між польським та українським етносами / В. Балушок // *Народна творчість та етнографія.* — 2007. — №. 6. — С. 11-25.
10. Земський Ю.С. Польська, російська та українська еліти в змаганнях за Правобережну Україну середини XIX ст. / Ю.С. Земський. – Хмельницький, 2011. – С. 234-266.
11. Кафарський В. Українська політична чи етнополітична нація? / В. Кафарський // *Політичний менеджмент.* — 2006. — № 4. — С. 44-54.
12. Луговий Олег Михайлович До дискусії про походження перших руських князів / Олег Михайлович Луговий // *Записки історичного факультету.* - Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2006. - Вип.17. – С. 321-332
13. Мицик Ю. А. Про дискусію навколо терміну Україна в польсько-турецьких переговорах 1677-1678 рр. / Ю.А. Мицик // *Науковий вісник Дипломатичної академії України* – № 7. – 2002 – С. 375-379.
14. Морозов С. Д. Население России на рубеже XIX–XX веков / С.Д. Морозов // «Отечественная история». — 1999 г. — № 4. — С. 37.
15. Петрик А. М. Політика литовської держави стосовно національних меншостей у добу Першої республіки (1918–1940). / А.М. Петрик // *Гілея* № 118. – С. 153-159
16. Чернецький Є. Браницькі. / Є. Чернецький – Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2011. — 736 с.

Анна Джуровець

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету (Чернівці)

СУРЖИК ЯК ВАДА У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

“Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб” – писав відомий український мовознавець Іван Огієнко. Суржик характеризує мішанину батьківського з чужим, що призводить до деградації духовного світу людини, її відчуження від рідного. Сьогодні змішаною мовою розмовляє значна частка українців.

Ключові слова: суржик, професійне спілкування, русизми.

“Language is the soul of every nationality, its holy things, her most precious treasure” – wrote the famous Ukrainian linguist Ivan Ogienko. Surzhik characterizes the mash-parent with a stranger, which leads